

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Junij 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 19 Januari 1896. N°. 943.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertenties van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van illustraties en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

XVIII.

En den nieuwen menschaandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid.

Efezen 4:24.

De zoo gewichtige vraag, of de «oorspronkelijke gerechtigheid» in Adam natuurlijk of bovennatuurlijk was, d. i. tot zijn natuur behoorde of wel bij zijn natuur kwam, hangt in den diepsten grond saam met uw beklagens omtrent het wezen der zonde. Bellarminus, de vaardige Roomsche polemist, die dit leerstuk van Roomsche zijde het degelijkst bepleit heeft, komt er telkens op terug, dat de verleiding tot zonde eigenlijk in den aard van onze natuur ligt. Zoo zegt hij in hoofdst. VII van zijn werk *De gratia primi hominis* o. m. d. t. «De begeerlijkheid van het vleesch is thans wel een straf voor de zonde, maar voor den mensch in zijn natuurlijke staat zou ongetwijfeld deze toestand natuurlijk geweest zijn, niet als zeker goed van zijn natuur, maar als een gebrek, ja, als een zekere krankheid van zijn natuur, die uit de gesteldheid der materie voortvloeide.» Hiermee is nu niet bedoeld, dat God Adam aldus gebrekkig in het leven riep. Integendeel, juist opdat dit gebrekkige zou voorkomen worden, ontving hij er de «oorspronkelijke gerechtigheid» bij; en in dien zin genomen erkent Bellarminus zelf, dat die «oorspronkelijke gerechtigheid» natuurlijk kan genoemd worden (zie Cap. V). Maar als ge u deze bijkomende gave wegdenkt, en u den mensch voorstelt, gelijk hij zou geweest zijn, indien God hem in het Paradijs geplaatst had enkel voorzien van wat zijn natuur hem aanbracht, dan zou, krachtens den aard van al het stofelijke, het vleesch in hem tegen den geest begerd hebben, met zekere overhelling om de neiging van het vleesch te volgen. Hier nu ligt in, dat God tegenover de stof niet vrij was; dat de stof van nature zekere macht tegenover God bezit; en dat God, bealoten hebbende om den mensch uit stof en geest, of wilt ge uit lichaam en ziel, op te bouwen, dit niet anders kon doen, dan op een wijze die de kiem der zonde in zijn natuur opnam.

Had toch God de Heere 's menschen natuur zoo kunnen scheppen, dat er geen nadere voorziening bij noodig was, dan zou zijn volmaaktheid als Schepper dit geëischt hebben. Een schepsel dat geheel af en in zich zelf volkomen is, zoodat er niets bij heeft, staat uiteraard hooger dan een schepsel, waarbij zeker hulpverband moet worden aangelegd. Het is nu niet anders, maar tegenover de stof, die God niet niet konde. En dat God het niet kon, schortte niet aan zijn wil of toelag, maar aan de stof. Er was in de stof, waaruit 's menschen lichaam geformeerd werd, iets, waardoor dit belet werd. Bellarminus spreekt dit zelf uit: «Het zou niet krachtens, maar tegen de bedoeling van den Schepper geweest zijn» (cap. 7). Nu triomfeert God toch. Belet de geaardheid van de stof, en dus van het vleesch, die schepping van een menselijke natuur zonder gebrek of zonde (defectus et morbus naturae), God overkomt dat gebrek, door alsnu aan deze gebrekkige natuur iets buitennatuurlijks in «de oorspronkelijke gerechtigheid» toe te voegen, en hierdoor is het kwaad gestuit. Maar het feit blijft dan toch, dat er in de stof, en dus ook in het vleesch, een macht tegenover den geest staat, die het voor God als Schepper onmogelijk maakte, aan den mensch een natuur in te scheppen, die zonder gebrek of krankheid zou zijn. De natuur des menschen zonder meer, zou struikelen; nu krijgt ze een kruik en struikelt niet. Maar dat die kruik noodig was, en dat de natuurlijke beenen den mensch niet tot loopen bewaarden, lag aan de onmacht waarin God verkeerde, om een wezen te scheppen uit stof en geest, waarin de stof niet haar tegenstrijdige werking deed.

Zoo ziet men, hoe diep deze tegenstelling in geheel de belijdenis der waarheid ingrijpt. In de stof komt op deze wijze een macht tegenover God te staan, en krachtens deze noodzakelijke strijdigheid die in het vleesch tegen den geest ligt, ontsluit

zich in de stof de fontein der zonde. Voor zooveel zijn natuur aangaat, is de mensch derhalve een gebrekkig wezen, nog wel niet met zonde, maar toch met de verleiding, met zekere overhelling tot zonde in zich, en het is alleen door een bijkomend hulpmiddel, door een toegevoegd iets, door een kruik die hem onder de armen wordt gegeven, dat hij tegen dit gevaar beveiligd wordt. Want of men nu al zegt, dat de mensch deze «oorspronkelijke gerechtigheid» dan toch als iets eighens, als iets hem toebehoorends bezat, dat doet niets ter zake. Feit blijft het, dat ze buiten zijn natuur staat, en de beelden zelf die Bellarminus gebruikt van een «teugel» en een «kleed», toonen genoeg, dat hij zelf de «oorspronkelijke gerechtigheid» niet als een organisch deel van 's menschen aanzien, maar als een mechanisch bijkomend iets beschouwt. Het zijn alzoo metterdaad de natuur der zonde en de almacht Gods die hier in geding komen. Wel niet de zonde zelf, maar de fontein der zonde, wordt hier niet in een berooving van het goede, maar in de inklevende hoedanigheid van de materie gezocht, en het is tegenover deze inklevende hoedanigheid van de materie, dat God machteloos staat. Niet machteloos in dien zin, alsof Hij het kwade niet te boven komt, maar wel machteloos voor wat aangaat het scheppen van een menselijke natuur zonder gebrek. Twijfel is hier onmogelijk. Duidelijk spreekt Bellarminus het toch uit: «In niets dan zijn natuur genomen, zou de begeerlijkheid des vleesches voor Adam een zeker gebrek, een zekere krankheid geweest zijn, die voortvloeide uit de gesteldheid der materie.» Of om zijn woorden in het Latijn hierbij te zetten: *Concupiscentia carnis... homini in puris naturalibus fuisse conditio naturalis, non quidem ut bonum aliquid naturae, sed ut defectus, et quasi morbus naturae, ex conditione materiae consequens* (Cap. 7. Ed. Rom. 1840, IV p. 197). Iets waarbij voor aankomst van misverstand nog aan zij toegevoegd, dat Rome de eerste roesleer van de begeerlijkheid niet als zonde beschouwt, maar de begeerlijkheid eerst tot zonde laat worden, als de mensch haar op eenigerlei wijze inwilt.

Hoewel dan ook de Gereformeerde kerken in de belijdenis van de mysterieën der Drieenheid en van de Vleeschwording des Woords, zich verheugen in de overeenstemming met hetgeen ook nog de Roomsche kerk belijdt, zoodra het op de leer aangaande den mensch en de leer aangaande de zonde aankomt, staan ze lijnrecht tegen Rome over, en het is in de onderscheidene belijdenis omtrent den staat der rechtheid, dat dit verschil uitkomt en zijn oorsprong neemt. Wij ontkennen dat de tegenstelling tusschen vleesch en geest, tusschen ziel en lichaam van nature bestaat. Wij ontkennen dat in deze tegenstelling een macht tegenover God stond, die Hem belette een menselijke natuur, anders dan met een inklevend, en mechanisch te verhelpen, gebrek, te scheppen. Wij ontkennen dat de begeerlijkheid, als eerste roesleer, wel een gebrek maar geen zonde zou zijn. En daarentegen houden wij staande, dat de zonde geestelijk, niet vleeschelijk of stofelijk van aard is, haar oorsprong nemende noch in God noch in den mensch, maar in Satan, wien het lichaam en alle stofelijke gestalte ontbreekt, en die als enkel geestelijk wezen bestond en nog bestaat. Wij belijden diensvolgens dat noch in de stof of in de materie, noch in het lichaam noch in het vleesch, een macht tegenover God stond, die God noodzaakte 's menschen natuur met een gebrek te scheppen en dat gebrek door een bijkomend iets te verhelpen. We belijden dat God veeleer onze menselijke natuur in hooge volkomenheid, zonder enig gebrek schep, en dat onze tegenwoordige ellende niet daarin bestaat, dat we iets verloren, dat als aanhangsel bij onze natuur was bijkomen, maar hierin, dat onze natuur zelve ontaard, van hare oorspronkelijke voortreffelijkheid beroofd, en verdorven is. We houden staande, dat deze voortreffelijke natuur niet onafhankelijk, maar afhankelijk geschapen was, en daarom geen oogenblik in haar voortreffelijkheid volharden kon, zonder den band met de genade Gods (iets wat Rome ontkent), die in alle geestelijke schepsel, hij zij mensch of engel, in wat staat ook, nu en eeuwig, tot zijn natuur behoort en van die natuur onafscheidelijk is. En dit nu vatten we saam in de erkenning, dat de mensch naar den beelde Gods was geschapen, en krachtens die schepping een natuur bezat, tot wier oorspronkelijke volkomenheid het behoorde, voor God in gerechtigheid te staan.

Komen we nu, na deze inleidende opmerking tot de vraag, hoe we ons den oorspronkelijken mensch in het Paradijs hebben voor te stellen, dan houden we ons niet op bij de

in velerlei kring thans heersche meening, alsof de mensch eers van lieverlede uit een staat van dierlijke wildheid tot eenig menscheijk besef zou zijn opgekomen. Zij die dit stellen, gelooven aan geen Paradijs, gelooven niet aan de schepping van een eersten mensch, en verdiepen zich veel minder nog in de hie, teedere vraagstukken, die met de leer van de oorspronkelijke gerechtigheid samenhangen. Ze hebben er eenvoudig geen oog voor. Ook met de zulken kan men daarover wel redetwisten, maar dan moet dat op heel ander terrein geschieden; op dat terrein waar de quaestie der talen, der rassenincheiding, der historische traditie, der dierkunde en zooveel meer aan de orde is. In het kader, waarbinnen wij ons thans bewegen, hoort deze reeks van vraagstukken niet thuis. In het algemeen volstaan we daarom met de opmerking, dat onzerzijds zekere praeformatie van het menscheijke in de dierenwereld niet geloofend wordt. Alleen maar, omdat de mensch naar den beelde Gods is geschapen, daarom is God nog niet uit den mensch voortgekomen. En zoo ook, al bleek het steeds meer, dat God de dieren naar het beeld van den mensch schep, daaruit volgt nog geenszins, dat de mensch zou zijn voortgekomen uit het dier. «Er zou alleen uit volgen, dat God, wetende hoe Hij den mensch zou scheppen, het dier geformeerd heeft naar zekere overeenkomst met hetgeen straks in den mensch zou gezien worden. Doch dit nu daargelaten, wat ons hier bezig houdt, is niet de schepping van het dier naar het beeld van den mensch, maar wel de schepping van den mensch naar het beeld van God.

Hierbij nu sta op den voorgrond, dat God ook den mensch schep om Zich zelf te lief. Dit verplicht hem van meet af den mensch te nemen, niet als een zelfstandig wezen dat tegenover God staat, maar als een instrument dat Hij schep tot zijn eere. Niet maar onder God staat de mensch, maar hij bestaat in zijn schepping alleen voor God en om Gods wille. Hij heeft geen oogmerk van aanzien noch bestaansdoel in zich zelf, maar is, als we ons zoo mogen uitdrukken, geschapen voor Gods gebruik. God gebruikt den mensch, en heeft hem voor dat gebruik geschapen, en in zijn schepping op dat gebruik ingericht. Dit mag niets zwakker betiteld, omdat elke zwakkere verklaring den mensch verheft ten koste van zijn Schepper. En daarom is het noodzakelijk reeds in den eersten aanvang af te snijden elke hoogheidsgedachte des menschen, elke inbeelding van den ons als zondaren aangeboren trots tot niets te herleiden, en zich zelfs den mensch in zijne oorspronkelijke Paradijsvoortreffelijkheid geen oogenblik anders te denken, dan als een creatuur dat er om den Schepper is en om den Schepper alleen. Zelfs geen tweedheid van doel mag hier worden toegelaten. Men mag niet zeggen: Voor Gods eer en voor zijn eigen gelukzaligheid. Zelfs daarin schuilt de nagalm van het Pelagianisme, dat er altoos op uit is, om aan den mensch, hoe dan ook, zekere zelfstandige positie, zoo al niet tegenover, dan ten minste naast God toe te kennen. God en mensch worden dan, als we het zoo mogen noemen, de twee groote mogendheden in de schepping, en tusschen die beiden moet dan onderhandeld worden. Alle Semi-pelagianische richtingen, zoo onder Socianen, Arminianen, en Methodisten, als onder de Roomschen en Griekschen, neigen allen min of meer tot die door en door ongezonde voorstelling, alsof de mensch toch eenigzins en op eenigerlei wijze zijn doel in zich zelf zou hebben. Iets wat daarom zoo onvroem is, omdat voor zoover de mensch dan zijn doel in zich zelf vindt, God zelf voor dat doel den mensch tot middel gemaakt worden. De mensch gaat dan God gebruiken, in het gemeen om zijn levenslot te beteren, en nader om zijn zaligheid te bewerken, en wat de mensch niet meer wil is gebruikt worden door God.

Als er dus sprake komt van onze schepping naar Gods beeld, moet er terstond nadruk op gelegd, dat hiermee niet onze voortreffelijkheid, maar onze geschiktheid voor God bedoeld is. Een leermeester die een scholier van talent opleidt, zal er verrukt over zijn, zoo hij er in slaagt den geest van dien jongen ook naar eenigzins naar zijn beeld te vormen, en als straks die talentvolle jonge man in de maatschappij een veel hooger en invloedrijker positie erlangt dan hij zelf, en hem in kunde verre te boven gaat, zal hij er zich nog in verwilken, dat die jonge man eens zijn leerling was, en dat hij hem mocht helpen opleiden; maar die jonge man van zeldzaam genie wordt dan de hoofdpersoon, en hij heeft als leeraar hem gediend. Maar zoo is het hier niet. God schept den mensch naar zijn

beeld, niet opdat in het Paradijs nu dat voortreffelijke wezen geerd en aanbeden zou worden, en voorts God zou roemen, omdat Hij dien voortreffelijken mensch zoo uitnemend uit zijn Scheppershand had afgeleverd; maar heel anders schep God den mensch zoo voortreffelijk, omdat Hij als God zulk een uitnemend instrument voor zich zelve noodig had; niet als ware Hij iets behoevende, maar overmits het Hem belieft had, zichzelf alzo te verheerlijken. Juist daarom hielden de Gereformeerden er tegenover Rome steeds aan vast, dat Adam ook in den staat der rechtheid bij genade leefde; niet natuurlijk bij ontfomende, maar bij onderhoudende genade, opdat er van het nemen van een zelfstandige positie tegenover God bij Adam geen oogenblik sprake zou zijn. Hij was creatuur, en moest creatuur blijven.

Nu is het altoos uiterst moeilijk om zich rekenschap te geven van hetgeen God voor Zichzelf in de schepping van zijn schepselen begerd heeft. Toch geeft de Heilige Schrift ons, wat de schepping van den mensch aangaat, hier wel eenige aanduidingen. «Zijn vermakingen, zegt de Wijsheid in Spreken 8:31, waren met de menschen kinderen». Ligt hierin niet uitgesproken, dat God iets van Zichzelf in zijn schepsel wilde aanschouwen? Nu droeg al het overige schepsel wel een Goddelijk stempel, en stond in alle paden der schepping wel het spoor van Gods voetstap afgedrukt, maar wat Hij niet in zijn overige schepselen aanschouwen kon, was het beeld van Zich zelf. De verhouding waarvan hier sprake is, gold dan ook niet den mensch als zoodanig, maar het Goddelijke in den mensch. Het is God die zich verheerlijkt in het Goddelijke dat Hij den mensch inschiep. De wereld buiten den mensch blijft God vreemd. Ze mist de overeenstemming met zijn geestelijke natuur. Ze vertoont en openbaart tinten en glansen, vormen en lijnen, krachten en vaardigheden, werkingen en schoonheden, maar er spreekt geen hart in, geen bezield, geen bewust, geen op het hoogere gericht leven. En nu wil God door die wereld saam te vatten in den mensch, en in dien mensch zijn beeld te spiegelen, die Hem vreemde wereld naar zich toe trekken, die wereld die door het woord der schepping van Hem uitging, terugbrengen aan zijn Goddelijk hart. Eerst als het lied der aanbidding van 's menschen lippen voor Hem opklimt, wordt het woord der schepping in een met geest bezield woord voor God vertolkt, en keert in Hem terug. Zonder den mensch staat de wereld voor God van verre, in dien mensch komt ze Hem nabij. Eerst nu klopt en tintelt in die wereld iets van Gods-eigen leven. Stom voor God zoolang de mensch ontrakt, spreekt nu heel de schepping God door den mensch toe. Zoolang voor ons een stuk natuur dof en somber en dood blijft, zoolang het in duisternis ligt gehuld, maar leven gaat en ons toesprekt zoodra de zon er in opgaat, zoo ook was die schepping zonder den mensch voor God koud en onbeziel, en eerst nu het licht van 's menschen geest die wereld beschijs, en uit die wereld in God terugstraalt, nu eerst leeft die schepping Gods en ademt Hem dankzegging tegen. Onze Belijdenis drukt dit uit door te zeggen, dat alle creatuur den mensch moet dienen, opdat hij zijn God zou dienen. En feitelijk werd Adam dan ook als hoogepriester in heel deze schepping gesteld, opdat hij heel die schepping in zich zou samenvatten, en dan die schepping als offerande met zich dragende, in aanbidding en in dankzegging zich voor zijn God zou neerbuigen.

Eerst zoo verstaat ge Adams geheel eigen positie in het Paradijs. Die schepping en dat Paradijs is er niet om hem. Alles is er om God, en ook zelf is hij er alleen om Gods wil. Zonder hem was die schepping niet af. Hij is er het sluitstuk van, niet opdat hij de schepping voor zich zou nemen, maar opdat hij ze Gods zou toebrengen. Er staat geen altaar in het Paradijs, maar heel dat Paradijs is één altaar, waarop Adam als priester Gods Hem de eere van zijn werk opdringt. Adam heeft niet voor zich zelve te bestaan, noch voor Eva, noch voor eenig dier. Hij heeft alleen voor God bezig te zijn, aldoor God te dienen, rusteloos Gods de glorie van zijn schepping te wijden; en opdat hij dit zou kunnen doen, en daartoe geschikt en bekwaam zou zijn, daarom en daarom alleen is hij naar den beelde Gods geschapen. God is niet als iets behoevende, en eeuwiglijk was Hij ook zonder schepping, die schepping in zijn eeuwig Raad dragende, Zichzelf genoegezaam. Maar naar en door zijn vrijmachtigen wil de wereld tot zijn roepende, moest Hij nu ook dien mensch scheppen, omdat eerst door dien mensch Hem de aanbidding en grootmaking zijn Naams, en alzo de vrucht van heel zijn schep-

tingswerk kon toekomen. Daarop moest dus 's menschen natuur zijn ingericht, met de gave daarvoor moest hij bekwaamd en toegerust zijn. En dit nu was ondenkbaar en onmogelijk, indien de mensch zelf niet van Gods geslachte was, in verband met de Goddelijke natuur geschapen werd, en op kon treden als de drager van zijn beeld. Dat juist in die zoo hooge positie het gevaar van diepe val school, spreekt vanzelf, maar die hooge positie zelve was niet om den mensch zelve aan Adam geschenken, maar alleen een eeniglijk om den wille onzes Gods »).

Met het oog op 1 Cor. 6:13 vraagt een meer Kerken, of er sprake kan zijn van spijte nemen als de buik te niet gedaan is. Alles hangt hier aan de vraag, of men geloof aan Jesus wederkomst op de wolken, aan de komst van het rijk der heerlijkheid, en aan de wederopstanding des vleesches. Zoo ja, dan zullen de genadeliken eeuwiglijk in verheerlijkte lichamen, dus ook ergens op een verheerlijkte wereld leven. Of nu die verheerlijkte lichamen al dan niet stofwisseling zullen ondergaan, en hiervan hangt natuurlijk weer de vraag der voeding af, is op zichzelf voor ons niet uit te maken. Dit hangt af van allerlei bedingen, die wij niet kennen. Daarom wezen wij er op, 1°. dat de beelden, die de Schrift ons van die heerlijkheid geeft, telkens van een maal, een brunoemaal spreken, spreken van een verruiging met vet en merg; 2°. dat in het nieuw Jerusalem aan beide zijden van de rivier een rijk plantsoen staat van «boomen des levens», die rusteloos alom een vrucht geven, die bestemd is om gegeten te worden. (Openb. 2:7.) en wijzen we er nu nog ten 3°. op dat Jesus sprak van den beker dien hij nieuw met zijn jongeren dronken zou in het Koninkrijk zijns Vaders. Met het oog hierop komt het ons waarschijnlijk voor, dat de stofwisseling en dus ook de voeding zal doorgaan, doch dan natuurlijk zoo, dat uitsluitend zulke stoffen genuttigd worden, die voldeed, en zonder eenige afscheiding, in het lichaam worden opgenomen. Daarmee vervalt dan het bezwaar, aan 1 Cor. 6:13 ontleend. Ook toch wat daar van de spijte staat, zegt niets. Zeker sticht toch geen spijte van thans te niet, om voor een spijte van hoogere orde plaats te maken. Denk aan het «Brood der Machtigen» in Ps. 78:25.

„Gerechtigvaardigd door het geloof.”

Wij dan, gerechtigvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jesus Christus. Rom. 5:1.

Aan den ernst, waarmee iemand de rechtvaardigmaking nog belijdt, herkent ge terstond den minnaar van de onverschillige religie. In nieuwmodische kringen weet men van rechtvaardigmaking niet meer zoo af. Daar moet men «een ander mensch» worden, daar dringt men op «heiligmaking», daar dient het «goede werk» en vooral het «werk der barmhertigheid» als maatstaf.

Maar «rechtvaardigmaking»... neen, eerlijk gezegd, daar heeft men in die kringen geen behoefte aan; daar weet men geen weg mee; en, al loochten men haar niet, toch werkt men er om heen. Een enkele maal op catechisatie en in predikatie moet er over gehandeld worden. En dit geschiedt dan ook. Maar een stuk van eigen zielsveraring, en bestaande van eigen persoonlijke geloof is de rechtvaardigmaking nimmer in die kringen geworden.

De ziel heeft er niet naar gedorst, en heeft, aan dezen dorst gespeend, nooit met volle teug uit deze zilveren wateren gedronken. Alleen bij het verachte volk, daar schittert deze belijdenis nog met volle kracht. Niet als heilijke belijdenis, noch als belijdenis in het gemeen, maar als de meest persoonlijke, uit de ervaring der eigen ziel opgekomen betuiging.

«Ik dan gerechtigvaardigd door het geloof heb vrede met God door onzen Heere Jesus Christus.» Daarbij leeft het getrouwe volk, en daar sterft het op.

Ge kunt ook omtrent de rechtvaardigmaking wel allerlei leestellige overwegingen en vraagpunten opwerpen. En ten deele is dit zelfs goed. Want alleen op die wijze komt ge tot helderheid over het werk Gods ten deze, in verband met zijn vrijmachtigen en eeuwig besluit. Zoo moet ge ook leeren verstaan wat het zeggen wil, dat Christus overgeleverd is om onse zonden en opgeheft om onse rechtvaardigmaking. Kortom, ge moet ook dit leestuk leeren doorleiden, in al zijn heerlijke relatien, in zijn ontwikkeling uit het besluit Gods, in zijn strekking, en in zijn betekenis voor het jongste oordeel.

Maar toch die nadere bepalingen en omschrijvingen raken het leven over ziel niet, en dringen niet door tot uw persoonlijke rechtvaardigmaking, waardoor gij, die eerst goddeloos waart, nu uweven rechtvaardigd weet voor God. Daarom komt het hier altoos op het geloof aan, want eerst als dat geloof in u door de werken, komt in uw zielsbewustzijn dat gewildige, heel uw toekomst beheerschende ommekeer tot stand.

Eerst als het geloof wonderbaar uit de verborgen diepte van uw gemoedsleven opkomt, zijt ge gerechtigvaardigd, en doorstroomt de vreugde van het kindschap heel uw innerlijk leven.

Het is dan ook zoo volkomen waar wat onze Catechismus betuigt: «Rechtvaardigd voor God allen door het echte geloof in Jesus Christus.» En als ge dan voorts den Catechismus onderzocht, wat de gewaarwording, die zielsveraring is, die in deze rechtvaardigmaking over ons komt, dan verklaart hij het zoo pertinent en